

OSMANLI ARAŖTIRMALARI
IX

NeŖir Heyeti — Editorial Board
HALİL İNALCIK — NEJAT GÖYÜNÇ
HEATH W. LOWRY

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
IX

İstanbul - 1989

layarak Türkiye ile ilgili araştırmacı ve meraklılara büyük bir hizmette bulunur.

Katalogun Giriş'inde Washington'daki Institution of Turkish Studies'in çok değerli bilim adamı ve Tarihçi Müdürü Dr. Heath W. LOWRY'nin de belirttiği gibi, Büyük Elçi McGHEE bu kitaplığı meydana getirmek için ömrünün son otuz yılını harcamıştır. En son eser Suha UMUR'un *Osmanlı padişah tuğraları* 1980 baskılıdır. Bu da LOWRY'nin kanaatini doğrulamaktadır.

Katalog'un bir özelliği de bir kısım yazarların isimlerinin yanında doğum veya doğum-ölüm tarihlerinin de bulunuşudur. Tabii olarak böyle bir işin zorluğundan dolayı, bir kısmının da henüz bulunamamıştır, tamamlanabilecek demektir.

Büyük Elçi Georg C. McGHEE çifte hizmette bulunmaktadır. Birincisi böyle güzel bir ihtisas kitaplığı kurup bir üniversiteye bağışlamakla araştırmaları hızlandıracak, onlara yeni imkânlar yaratacaktır. İkincisi ise, bir ihtisas kitaplığı kurmanın da ne denli sabırlı ve zaman isteyen bir iş olduğunu kanıtlamıştır. Türkiye'de de yeni üniversitelere zaman zaman geliş güzel bir kaç yüz veya bin kitap bağışlayanlar da olmaktadır. Lâkin, bir ihtisas kitaplığı olmadıktan sonra, faydasından çok propaganda amacının ağır bastığını, görmemek mümkün değildir.

McGHEE'ye bütün Türkoloji ile uğraşanlar adına ne kadar teşekkür edilse, azdır. Ankara'daki A.B.D. büyükelçisi, şimdi A.B.D. de Türkiye'nin bir kültür elçisi olmuştur. Sağ olsun!

Nejat Göyünç

Elizabeth A. ZACHARIADOU, *Trade and Crusade. Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415)*, Venice 1983, XXXVI-270 S. 1 harita, 2 levha (Library of the Hellenic Institute of Byzantine and Post-Byzantine Studies, No. 11).

Venedik'in Doğu Akdeniz'deki ticarî ilişkileri, ticaretin gelişmesinin doğal bir sonucu olarak, 14. yüzyılda artar. Bununla beraber, 1344'e kadar Memluk Devleti ile olan bu tür münasebetler, Latin Kilisesi'nin zorla kabul ettirdiği yasaklarla, kısmen sınırlanmış, kısıtlanmıştır. Venedik ile Bizans arasında yapılan bir dizi anlaşma ile Bizans ülkesi kendi tüccarlarına açıktır, fakat bu devletin arazisi de iç karışıklıklar, Türk akınları ve Balkanlarda komşu milletlerle olan harpler yüzünden harabe haline gelmiştir. Neticede ticaretin verimi de düşmüştür. Karadeniz Ceneviz kontrolündedir, Venediklilere bazan kapalıdır. Bu ciltte 1331-1407 arasında imzalanan sekiz ticaret anlaşması yayınlanmaktadır. Gaye Venedik'in gelişen ticaretini ve onun bilhassa Batı Anadolu'da Menteşe ve Aydın Beylikleri ile olan ticarî siyasetini açıklamayı denemektir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1243'ten sonra yavaş yavaş artan bir nisbette Moğol hakimiyetine girmesinden ve dağılmasından sonra kurulan her iki beylik Asya'dan gelen kervanyollarının başlıca iki önemli limanı olan Balat (Palatia, eski Miletos) ve Ayasuluk (Theologo, eski Efes)'u ellerinde bulundurmaktadırlar. Bu limanlar Venediklilerin bu bölgedeki ticaretinin merkez üssünü teşkil etmektedirler. Venedik'in bu yöredeki başlıca kolonisi Girit adası da bu iki limanın ve Güneybatı Anadolu'nun karşısındadır. Girit adasındaki limanlar, Doğu Akdeniz'deki, özellikle Memluk Devleti ülkeleri ile ticaretinde çok önemli rol oynamaktadırlar. Kandiye'de Venedik Valisi ve onun meclisi bulunur. Her iki beyliğe elçiler gönderir, anlaşmalar yaparlar. Balat ve Ayasuluk'ta da birer konsolosları vardır. 1318'den itibaren Girit Türklerin tehdidi altındadır, zira bilhassa Aydın Beyliği Ege'yi denetimi altına almaya çalışmaktadır. Venedik'in Türklere karşı girişimini ise, ada halkı istemez, kendisine hem yeni mali yükler getirmekte, hem de ticareti engellemektedir. Bu yüzden 1333, 1342 ve 1363'te adada isyanlar çıkar.

Zachariadou, İslâm'ın Cihâd'ına karşı, Hristiyanların da Haçlı seferi düzenlediklerini ifade eder, biri diğerinin mukabilidir. Yazar, eserini üç bölüme ayırır: Tarihi gelişim kısmında en eski Venedik ve Emirlik ilişkilerini, 1334'deki Kutsal Birlik'i, İzmir'e karşı düzenlenen Haçlı Seferi'ni, Osmanlı Devleti'nin büyümesini, her iki beyliğin son yıllarını, Ege'deki Venedik hakimiyetindeki yerleri ve nihayet Menteşe ve Aydın-oğulları Beylikleri'ne ait bazı kişisel bilgileri sunmaktadır (1-121 s.). İkinci Bölüm ise tamamen ticarete ayrılmıştır (123-173 s.). Umumi durum, Konsul ve Muhtesib'in yetkileri, ağırlıklar ve ölçüler, tedavüldeki paralar, vergiler ve ihraç ve ithal malları bu kısımda incelenmektedir.

Üçüncü bölüm ise (175-242 s.), ticarî anlaşma metinlerine ayrılmıştır. Bunların muhtevaları, anlaşmalarda kullanılan dil gibi genel bilgilerden sonra, metinler ve bazı bilinmeyen deyimlere ait küçük bir lugatçe bu kısımda yer almaktadır.

Kıymetli araştırmacı Elizabeth A. ZACHARIADOU hem Türkçe, hem Grekçe gibi iki önemli kaynak dili bildiğinden, ayrıca bütün Batı dillerindeki yayınlardan da faydalanabildiğinden, geç-ortaçağ döneminin Ege ve Batı Anadolu tarihine, buradaki Doğu-Batı ticarî ilişkilerin ne denli gelişmiş olduğunun öğrenilmesine, ticarî ilişkilerin devletlerin siyasi kadroları üzerinde etkin tesirlerinin anlaşılmasına emsalsiz ölçüde ışık tutmaktadır. Konuya ve kaynaklara hakimiyetin sonucu da ortaya mükemmel bir terkip sunulmuştur. Herhalde bu eser yalnız 14. yüzyıl Ege Tarihi'nin değil, sonraki Osmanlı-Venedik münasebetlerinin de daha iyi anlaşılmasına katkılarda bulunacaktır.

Nejat Göyünç